

4 pav. Šurfe 3 aptiktos lipdytos keramikos šukės: 1 – kruopėta; 2 – grublėta (?). I. Masiulienės nuotr.

Fig. 4. Sherds of hand built pottery discovered in test pit 3: 1 – with a grainy surface; 2 – with a rough surface

kos degėsingos žemės, maišytos su rusvu priemoliu, sluoksnis. Jame buvo perdegusių ir skilusių akmenų (apie 15x10x5 cm dydžio), kurie koncentravosi šurfo ŠV kampe (1 pav.).

Šurfe 3 nuėmus miškožemį atsidengė 30–35 cm storio rudo dirvožemio sluoksnis, po kuriuo išryškėjo tamsiai pilkos–rudos žemės, maišytos su rusvu–rausvu priemoliu, 30–40 cm storio sluoksnis (2 pav.). Jame buvo perdegusių ir skilusių akmenų (apie 1x10x5 cm dydžio).

Šurfuose 1, 3 surinkta keliolika lipdytos keramikos fragmentų: brūkšniuotosios, kruopėtosios, grublėtosios ir lygiu paviršiumi (3, 4 pav.). Taip pat aptikta gintaro gabaliukų, titnago fragmentas, perdegusio molio gabalų ir geležies lydymo atliekų – rudnelių sienelių ir šlako. Pagal surinktą keramiką archeologinis sluoksnis preliminariai datuojamas I tūkst. pr. Kr. – II tūkst. pradžia.

The settlement at the foot of Žardė hillfort

In 2019, a total of 30 m^2 was excavated in the settlement at the foot of Žardė hillfort. Archaeologically valuable cultural layers were discovered in test pits 1 and 3 (Figs. 1, 2). These contained more than ten fragments of hand built pottery: with brushed, grainy, rough, and smooth surfaces (Figs. 3, 4), pieces of amber, a flint fragment, pieces of charred clay daub, and iron smelting waste: bloomery walls and slag. Based on the collected pottery, the archaeological layer was preliminarily dated to the 1st millennium BC – early 2nd millennium AD.

Ramūnas Šmigelskas

Senoji gyvenvietė Dubingių piliavietėje

Dubingių piliavietė (Molėtų r., Dubingių sen.) (UK 5361) – net apie 500 m ilgio ir apie 200 m pločio didžiulė kalva, kur XV a. buvo LDK valdovo Vytauto dvaras, vėliau Radvilų giminės dvaro kompleksas ir XV a. –XVI a. vidurio katalikiška, o nuo XVI a. vidurio iki XVIII a. vidurio – evangelikams reformatams priklausiusi bažnyčia.

Archeologiniai tyrimai Dubingių piliavietėje be didesnių pertraukų vyksta nuo 2003 m. 2013 m. tyrimai vykdyti siekiant aptikti ankstyvesnio laikotarpio kultūrinį sluoksnį nei su didikais Radvilomis siejama veikla Dubingiuose nuo XV a. II pusės. Tyrimų metu skirtingose piliavietės vietose aptikta keletas archeologinių radinių ir datuota keliolika organikos mėginių. Jų ^{14}C datos leido apčiuopti veiklą Dubingių piliavietėje XI–XIV a. laikotarpiu (*ATL 2013 metais*, 2014, p. 198–200), apie kurią iki tol buvo daugiausia žinoma tik iš istorikų darbų.

2018 m. piliavietės Š dalyje tirta šalia 2013 m. tirto šurfo 4, kuriame buvo aptikta viduramžių laikotarpiu datuojamų radinių ir galimai fiksuotas to laikotarpio kultūrinis sluoksnis. Ištirtoje perkasoje aptikta keletas galbūt ankstyvuoju laikotarpiu datuojamų radinių: pasaginė segė cilindriniais galais, įmovinis strėlės antgalis su užbarzdomis ir įtveriamasis svaidomosios ieties ietigalis (žeberklinis). Tąkart

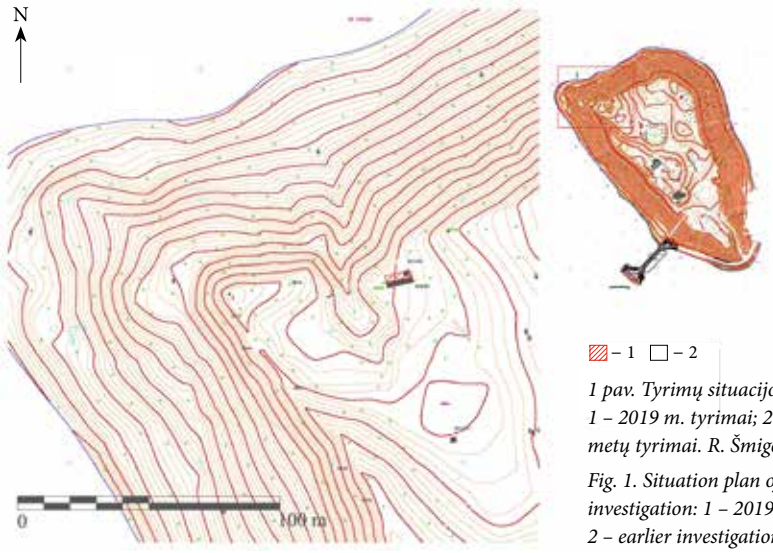

1 pav. Tyrimų situacijos planas: 1 – 2019 m. tyrimai; 2 – ankstesnių metų tyrimai. R. Šmigelsko brėž.

Fig. 1. Situation plan of the investigation: 1 – 2019 investigation; 2 – earlier investigations

aptikti radiniai priskirti XIII–XIV a. remiantis dar 2013 m. laboratoriniu datavimu, nes stratigrafiškai kultūrinio sluoksnio horizontas nebuvo išskirtas (*ATL 2018 metais*, 2019, p. 210–212).

2019 m. taip pat tirta piliavietės Š dalyje, prijungiant perkasą prie 2018 m. tyrimų ploto ir apimant 2013 m. tirto šurfo 4 vietą. Ištirta 10x2,5 m dydžio ***perkasa 1*** (1 pav.). Tiriant ją siekta atidengti dalį laužavietės, kuri aptikta dar 2018 m. Kaip ir 2018 m. tyrimų metu vizualiai nebuvo galimybės atskirti kultūrinio sluoksnio horizontų. Po velėna tirtas tamsiai pilko ar beveik juodo humusingo smėlio sluoksnis. Kultūrinio sluoksnio horizontų atskyrimas yra labiau hipotetinis, remiantis aptiktais radiniais (giliau nei 50–60 cm beveik neaptikta jokių glazūruotų keramikos šukių ar XVII a. būdingų vinių). Apibendrintai galima teigti, kad po velėna fiksuotas iki 40–50 cm storio juodo humusingo smėlio sluoksnis, kurį pagal aptiktus radinius galima datuoti XVI a. viduriu – XVII a. ir priskirti to laikotarpio ar net ir kiek vėlyvesnei ūkinei veiklai. Neabejotinai šio sluoksnio storį galime įvertinti tik perkasos V dalyje, kur po juo fiksuotas rausvo molio supylimas. Giliau pasiekiamas ankstyvesnio laikotarpio kultūrinio sluoksnio horizontas, kuris išskiriamas pagal aptiktus radinius, tarp jų ir 2013 bei 2018 m. tyrimų. Radinių nėra labai gausu, aptikta nedaug buitinės keramikos šukių. Perkasos V dalyje atidengtos dviejų laužaviečių, apkrautų akmenimis, suardytos liekanos. Už jų fiksuotas reljefo perkritimas, kuris galbūt Radvilų dvaro laikotarpiu lygintas supilant rausvo molio sluoksnį vietomis iki 70 cm storio (2 pav.). Po moliu fiksuotas dar juodo humusingo smėlio sluoksnis, kuris tarsi atsekamas ir nuo likusios tirtos perkasos virš įžemio. Po molio supylimu fiksuotame juodžemio sluoksnyje rastas geležinis žvejybinis kabliukas ir vario lydinio vielos fragmentas. Taip pat rasta buitinės keramikos šukių, kurias galima priskirti dviem puodams. Vienas jų lipdytos keramikos lygiu paviršiumi ir apžiestos keramikos šukės, kai kurios puoštos horizontalių linijų ir bangelių ornamentu. Tiek

2 pav. Perkasos 1 V dalyje fiksuotas reljefo kritimas, dalinai užpiltas molio sluoksniu. R. Šmigelsko nuotr.

Fig. 2. The drop in the relief that was recorded in the W part of trench 1 and filled with a layer of clay

3 pav. Lazdelinis smeigtukas. R. Šmigelsko nuotr.

Fig. 3. The crook-shaped pin

apžiestos, tiek lipdytos keramikos dalis šukių tarpusavyje klijavosi. Atsižvelgiant į stratigrafinę situaciją, atkreiptinas dėmesys, kad duobėje sluoksnių skirtumas nepastebėtas. Aptiktos šukės pagal formą ir gamybą galėtų būti datuojamos XI a. – XIII a. pradžia. Juolab apžiestos šukės stilistiškai panašios į 2013 m. tyrimų metu rastas šurfe 1, kur pagal anglies mėginio AMS jos datuotos XI–XII a. Nuspręsta šį kultūrinio sluoksnio horizontą datuoti absoliučiuoju metodu. Pirmas pasirinktas variantas buvo datuoti nuo keramikos sienelės nugramdytus degėsius, tačiau pradžioje atlikus anglies ir azoto santykio mėginyje tyrimą nuspręsta jų nedatuoti, nes fiksuotas $\delta^{15}N$=7,58‰. Sluoksnyje dar rasti 3 smulkūs kaulo fragmentai, tačiau pradėjus jų paruošimo procedūrą datavimui

4 pav. Girnos in situ. R. Šmigelsko nuotr.

Fig. 4. Quern stone in situ

paaiškėjo, jog juose beveik sunykęs kolagenas. Tyrimams pasirinktas medžio anglies gabalėlis, kurį atrinko K. Peseckas. Pasirinktas po moliu juodžemyje rastas anglies fragmentas, kuris identifikuotas kaip gluosnis (karklas, drebulė). Tiksliau nustatyti nebūtina, nes bet kokiu atveju darytina išvada, kad aptikta anglis priklauso tokiai medienos rūšiai, kuri vidutiniškai nesiekia 100 m. amžiaus. Dėl to pasirinktas angliuko datavimas darant prielaidą, kad jei ir datavimo procese pasireikštų „senosios anglies“ efektas, jis nebūtų esmingai reikšmingas. Angliukas datuotas FTMC laboratorijoje. Rezultatas: FTMC–VK38–1: 594±45 BP, cal. 1292–1417 (2σ). Gautas rezultatas iš esmės beveik toks pats, kaip ir 2013 m. datuoto anglies mėginio iš šalia tirto šurfo 4. Vizualiai stratigrafiškai sluoksniai neišsiskiria, tačiau po moliu fiksuoto juodo humusingo smėlio horizonto viršutinė dalis, iš kurios paimtas angliukas, galimai yra vėlyvesnė ar tai tiesiog to laikotarpio žemės paviršiaus sluoksnis.

Nors laboratorinis datavimas to tiksliai neparodė, pagal aptiktus radinius apatinis kultūrinio sluoksnio horizontas galėtų būti datuojamas XI–XIII a. Būtent šiam apatiniam kultū-

rinio sluoksnio horizontui priskirtini anksčiau minėti 2018 m. ankstyvieji radiniai. 2013 m. šiam sluoksniui galėtų būti priskirti rausvo šiferio verpstuko fragmentas ir žalvarinio smeigtuko adata. 2019 m. tyrimų metu rastas geležinis lazdelinis smeigtukas (3 pav.) ar sukamųjų girnų girnapusė (4 pav.).

Kaip ir anksčiau šią vietą tiriant pastebėta, kad aptikta santykinai nedaug buitinės keramikos radinių bei rasta itin mažai gyvulių kaulų. Aptikti radiniai rodo, kad piliavietėje neabejotinai yra ne tik su ankstyviausiai rašytiniais Dubingių paminėjimais siejamas kultūrinis sluoksnis, bet ir dar ankstyvesnis horizontas, kuris čia dar plačiai netirtas ir iki galo nelokalizuotas. Ateityje tikimasi tyrimus tęsti.

The old settlement at the Dubingiai castle site

In 2019, an investigation was conducted in the N part of the Dubingiai castle site (Molėtai District, E Lithuania) through the excavation of trench 1 (10x2.5 m), which connected to the area investigated in 2018 and encompassed the site of test pit 4 from 2013 (Fig. 1). The investigation possibly revealed three cultural layer horizons, the top one dated on the basis of finds to the late 16th–17th century, the middle one to the late 13th–14th century (seen only from ^{14}C dates from the 2013 and 2019 investigations), and the bottom one to the 11th–13th centuries on the basis of finds discovered during the 2013 and 2018–2019 investigations (a penannular brooch with rolled terminals, a socketed bearded arrowhead, a barbed spearhead, an iron crook-shaped pin (Fig. 3), a bronze pin shaft, and household pottery, analogues of which are known from the 2013 investigation of the Dubingiai castle site). The recorded archaeological layer was 70–140 cm thick overall.

The trench contained parts of two fire sites, which could have been partially destroyed during later work, at which time a depression in the relief or a hole could have been filled with clay (Fig. 2). Parts of two storage pits and a possible posthole were also unearthed.

Ramūnas Šmigelskas

Radžiūnų piliakalnio ir papėdės gyvenvietės tyrimai

2019 m. įgyvendintas Vidzgirio botaninio pažintinio parko tako ženklinimo projektas. Šio draustinio teritorijoje yra Radžiūnų piliakalnis su papėdės gyvenviete (Alytaus miestas) (UK 22601). Piliakalnis įrengtas kairiajame Nemuno krante, prie Kirmijos upelio žiočių esančioje kalvoje. Piliakalnio su papėdės gyvenviete teritorijoje vykdant botaninio draustinio pažintinio tako ženklinimo darbus, buvo įrengti keli mažosios architektūros statiniai (dalis jų senųjų vietose). Jų vietoje ištirti 6 šurfai, iš viso 11 m^2 plotas.

Žvalgomųjų tyrimų metu vienas šurfas (šurfas 4) ištirtas piliakalnio aikštelės PR pakraštyje, iki tol jau buvusių statinių vietoje. Čia archeologinis sluoksnis nefiksuotas, atidengta buvusio statinio (suoliuko?) betoninės kolonos dalis. Likę šurfai tirti piliakalnio papėdės gyvenvietės teritorijoje, tačiau tik viename jų aptiktas archeologinis sluoksnis. Piliakalnio PR papėdėje tirtame šurfe 3 fiksuotas iki 1,1 m storio archeologinis sluoksnis. Šurfas tirtas šalia 2002 m. tirto šurfo. Tą kartą po sąnašiniu sluoksniu fiksuotas 40–50 cm storio kultūrinis sluoksnis. Tyrimų metu rasta lygiu paviršiumi, brūkšniuotosios ir grublėtosios keramikos šukių, titnago skaldytinių ir nuoskalų, degusių židinio akmenų ir tribriaunis įtveriamas strėlės antgalis (*ATL*